

Prihodnost, zgrajena na tradiciji

-
- V Nairobiju gre hkrati vse narobe in vse deluje
 - Kibera, ogromna barakarska naselbina, je ena večjih v Afriki
 - Obisk masajske vasi ima oznako »obvezno«

Tekst in fotografije: **Iztok Bončina**

Če vas bo proti koncu letošnjega leta pot vodila po Afriki, se 12. decembra obvezno ustavite v Keniji. Ta dan bodo po deželi številne proslave, praznovanja in zanimivi dogodki, kajti država letos praznuje 60. obletnico razglasitve neodvisnosti. Dolga desetletja je trpela izkoriščanje Velike Britanije, postala leta 1963 samostojna, vendar se je marsikaj iz kolonialnega obdobja obdržalo do današnjih dni. Angleščina je še vedno njihov uradni jezik, denarna valuta je ostal šiling, na cestah vozijo po levi ...

Obiskovalci iz Anglije so še vedno med najštevilnejšimi v državi, res pa jih lahko srečamo predvsem v na gosto posejanih narodnih parkih, kjer obujajo spomine na obdobje »slavnih« safarijev. Mnogi zaidejo tudi na zimski oddih in prijetno lenarjenje v neštete turistične komplekse ob toplem Indijskem oceanu, ki poganjajo kot gobe po dežju. Vendar pa zanimive podobe Kenije ne nastajajo le v slikovitih savanah, polnih divjih živali, ali na pisanih koralnih grebenih blizu Mombase in Malindija. Doživimo jih lahko tudi v manjših krajih, na podeželju, pri simpatičnih domačinih, ribičih ali uličnih prodajalcih.

Urejen kaos Nairobija

Kenija je tako kot dobršen del črne celine dežela velikih sprememb. Nekatera središča večjih ali manjših mest so postala lično urejena, da se jih ne bi sramovala nobena zahodna država. Le korak v sosednjo ulico pa pokaže vso bedo in umazanijo zapuščene Afrike, brezupno prihodnost in apatičnost mladih ter velike družbene probleme. Nairobi, glavno mesto Kenije, ni prav hudo zanimiv kraj, vsaj ne za običajnega turista ali popotnika. Tu boste zaman iskali privlačne turistične znamenitosti, palače, cerkve, mošeje, tržnice ali svetovno znane muzeje. Še zdaleč pa to ne pomeni, da je mesto dolgočasno. Če vas mika spoznati dinamični afriški vsakdan velikih mest, silni ropot transportnih sredstev, vpitje neumornih trgovcev, nešteto majhnih obrtnih delavnic in pisano barvitost ter raznolikost afriške mode, potem je to mesto kot nalašč za vas.

V Nairobiju gre hkrati vse narobe in vse deluje. Na ulicah le redko srečaš tuje obiskovalce, še posebej Evropejce ali Američane. Vsi se ob prihodu v Kenijo bolj ali manj zapodijo proti narodnim parkom opazovat živali, zato prestolnico večinoma preskočijo. Morda je to razlog, da je vsak tujec bele polti na sprehodu po mestu domačinom po svoje zanimiv in deležen številnih pogledov, mahanja z ro-

Kenija meji na Indijski ocean, zato je ribolov v tej deželi zelo razvit in so ribe ter druge morske specialitete pogosto na jedilniku domačinov.

kami ter glasnih, a prijaznih pozdravov: »Hello, mzungu, welcome to Kenya.« Z besedo *mzungu* v jeziku svahili običajno poimenujejo belopolte ljudi.

Obiskovalec mestnega središča dobi kaj hitro občutek, da se prebivalci tega mesta neprestano nekam odpravljajo, predvsem zaradi neverjetnega števila prevoznih sredstev. Tisoči motorjev, trikolosnih tuk-tukov, kombijev, avtobusov in osebnih avtomobilov na trenutke dobesedno zatrpajo široke avenije, da o manjših trgih in ozkih ulicah niti ne govorim. Količina in vonjave izpušnih plinov so seveda temu primerne. Prav posebna zanimivost, ki pade v oči, so mestni avtobusi. Očitno tekmujejo med seboj, kateri bo bolj izvirno pobarvan, saj so okrašeni z neverjetnimi, pisanimi in tudi duhovitimi podobami, od religioznih, nabožnih likov do »rocker-skih« motivov.

Življenje na smeteh

Pred odhodom v Kenijo sem prebiral turistične vodnike o tej državi in skoraj vsi avtorji so enoglasno odsvetovali obisk primestnega barakarskega naselja (angl. *sluma*) Kibera. Povsod je bila pomenljivo poudarjena velika prevladnost pred kriminalnimi združbami, ki naj bi tam vladale. Morda takšni nepridipravi res obstajajo, vendar na sprehodu po prašnih ulicah nisem dobil tega občutka. Tudi prijazni starejši gospod George, ki že dolga leta živi v Kiberi in se je

V Kiberi je v zadnjih letih vzklilo nekaj nevladnih organizacij, ki poskušajo izboljšati težke življenjske razmere. Tudi tako, da razvijajo poljedelstvo, perutninarstvo, vrtničarstvo, ukvarjajo se tudi z gojenjem zdravilnih rastlin.

Čeprav se voziš z matatujem le tri ali štiri ure, ti v tem času ne uide nešteto stiskov, nehotenih sunkov in morda celo kak zvin trpečih okončin. Kot zakleto ti še kakšna debelušna domačinka vso pot rine svoje obline v naročje ...

Le streljaj od Kibere, enega najrevnejših območij Nairobija, se na drugi strani hitre obvoznice širijo lična, na novo zgrajena in opremljena blokovska naselja – svet, ki je za veliko večino prebivalcev Kibere popolnoma nedosegljiv.

dobrohotno ponudil, da mi razkaže okolico, mi je povedal, da so kriminal in droge sicer prisotne, nikakor pa ne tako zelo, kot bi mestne oblasti želele prikazati.

Ta ogromna barakarska naselbina je ena večjih v Afriki, saj ji pripisujejo krepko čez milijon prebivalcev. V resnici nihče zagotovo ne ve, koliko ljudi se gnete na tem območju. Marsikateri priseljenec, ki pride s podeželja v prestolnico z željo po boljšem življenju, konča med razpadlimi zidovi sluma.

Kibera je raznolika, da ne rečem kontrastna. Nekatera njena območja so dokaj urejena in čista, ulice pometene in polne manjših trgovin, delavnic, frizerjev in brivcev. Druge predele barakarskega naselja pa preplavljajo nesnaga, brozga, smeti, odpadne vode, kupi preperele plastike in pločevine. Po blatnih, razritih cestah in stezicah hodijo siromašni, brezvoljni in otopeli prebivalci, pogosto v raztrganih oblačilih. Nekateri med kupi smeti iščejo še kaj uporabnega, drugi prosijo miloščine, tretji poskušajo prodati, karkoli

imajo, od prastarih in uničenih ovitkov za telefone do ponošenih in pogosto neuporabnih oblačil. Revščina ima pač povsod po svetu neprijetno, kruto in tragično podobo.

Hitri, a neudobni prevoz

Po Keniji se najhitreje in najceneje potuje z matatujem. To je 14- ali 24-sedežni kombi, podoben maršrutki v državah nekdanje Sovjetske zveze. Matatuji vas pripeljejo skoraj v vsako vas v državi in tudi cene so dostopne. Za razdalje od sto do dvesto kilometrov boste odšteli nekje od tri do šest evrov, v kenijskih šilingih seveda. Se pa morate prej na to prevozno čudo dobro pripraviti in predvsem obožiti s potrpljenjem in vdanostjo v usodo. Čeprav je vožnja med večjimi mesti relativno kratka in ceste udobne, večinoma asfaltirane, je matatu prav posebna dogodivščina. Ima svoje fizikalne zakone in očitno deluje na nekakšnih kvantnih principih, kajti v tem kombiju sta lahko hkrati dva ali celo trije ljudje na istem sede-

Tudi v Keniji je tako kot v mnogih drugih afriških državah verjetno najbolj priljubljena ženska pričeska, narejena iz številnih kitk. Pletejo jih doma, na ulici, med vožnjo z avtobusom in seveda tudi v priložnostnih frizerskih salonih.

žu. Vodita ga šofer in neke vrste sprevodnik, ki se jima nikamor ne mudi in v vozilo trpata ljudi toliko časa, da se gostota potnikov že počasi približuje kritičnim vrednostim. Vsak šiling je v tej deželi pač pomemben.

Čprav se voziš le tri ali štiri ure, ti v tem času ne uide nešteto stiskov, nehotenih sunkov in morda celo kak zvin trpečih okončin. Med vrstami sedežev je prostor zelo omejen. Sopotniki te običajno stlačijo v takšno ali drugačno razpoko med klopmi in kot zakleto ti še kakšna debelušna domačinka vso pot rine svoje obline v naročje. Kar je vseeno bolje kot pa številni špičasti komolci in kolena, ki jih preostala družina zabada v tvoje ubogo telo. Med vožnjo ti stopa-

la, noge in roke tako ali tako otrpnejo, po domače rečeno zaspijo, da jih skoraj ne čutiš več. In ko nekako najdeš svojih deset centimetrov življenjskega prostora in že nekoliko zapadeš v popotno malodušje, se začnejo prav neugodno pojavljati ležeče hitrostne ovire na cesti. Morda sem imel le tak občutek, ampak zdelo se mi je, da je pred vsako tako oviro šofer z užitkom pohodil plin. Čutili smo namreč, kot

Glavno in bolj ali manj edino bogastvo Masajev je govedo. Na pašo ga vodijo le tja, kjer ni nevarnosti, da bi živino ogrožale divje živali. Čeprav kljub temu kdaj kakšen lev le upleni masajsko kravo.

Na dolgih plažah Kenije občasno srečamo zanimive parčke: masajske bojvnike in belke, ki se zaljubljeno sprehajajo po peščenih sipinah.

bi se kombi vsakič zaletel v čredo nosorogov. Prav odrešilni so postanki na bencinskih črpalkah ali na večjih postajališčih, ko par ljudi zapusti kombi, a kaj, ko jih potem še več vstopi. Če ti uspe za nekaj minut pretegniti roke in noge, je to prava milost, žal pa sem po nekaj trenutkih v mišice že pridelal »mravljince« za vsaj pet velikih termitnjakov. Vendar sem proti koncu potovanja po Keniji odkril rešitev, ki jo z veseljem podarjam drugim popotnikom po Keniji. Matatujev je v državi res ogromno in vozijo za razna konkurenčna podjetja. Preden se stlačiš v prvega, ki gre v Mombaso, Eldoret, Nairobi ali pač kamorkoli in te premami sprevednik, ki se najbolj dere, se sprehodi med vozili. Nedvomno najdeš kakšnega, ki bo odpeljal v isto smer (saj matatuji stalno vozijo sem ter tja), a je še prazen. Takrat si hitro rezerviraš sprednji sedež poleg voznika in vožnja postane prav udobna. Morda je potrebno nekoliko več čakanja, da se kombi odpravi, je pa vsekakor vredno. Kar se mzungu nauči, to mzungu zna.

Kupiti ali ne kupiti, to sploh ni vprašanje

Ena od neizogibnih izkušenj, ki ji popotniki po Afriki (in tudi nekaterih drugih celinah) nikakor ne moremo ubežati, so ulični prodajalci, angleško imenovani *hawkerji*. Običajno se nam zdijo nadežni in tečni, vendar se takšnim oznakam, kadar je le mogoče, izogibam. Ti ljudje namreč želijo le preživeti sebe in svoje, običajno velike družine, zato jim prodaja še tako nepomembnih in malenkostnih predmetov zagotovi vsakodnevni obstanek. Prisiljeni so prodajati karkoli, od sadja, lizik, vode do usnjenih pasov ali ročnih ur. Žal pogosto tudi sami sebe.

Zato jih razumem in spoštujem, poskušam biti prijazen in tu in tam tudi kaj kupim pri njih. Na krajših postankih kombijev ali pri-

mestnih avtobusov te njihovo sadje, manjši prigrizki ali plastenka vode pogosto rešijo trenutne lakote in žeje. Vendar pa postane sporazumevanje s stotinami prodajalcev včasih kar težko in naporno opravilo, še posebej, če te vsakih nekaj sekund ogovori kak nov obraz. Nekdo, ki ti vsiljivo rine pod nos sive poliestrske dokolenke z roza žirafami, se res ne zaveda, da je pred njim tvojo pozornost želelo že vsaj dvajset njegovih kolegov z enakimi nogavicami, le da so bile žirafe rumene, modre ali bele.

Počasi sem spoznaval, da so med uličnimi prodajalci tudi »karakterne« razlike. Nekaterim res zadostuje preprost »no, thank you« in odidejo naprej, drugim pa gre vsaka beseda skozi ušesa in te prepričujejo in prepričujejo ... Marsikdo bi nedvomno, četudi bi ga zadel srčni infarkt, še vedno molel škatlo s ponarejenimi urami proti tebi: »Mister, mister, buy original rolex, only four dolars.«

Prodaja na ulici je za mnoge postala način življenja.

Barakarsko naselje Kibera je dokaj zanemarjeno, se pa razmere nekoliko izboljšujejo. V naselju so postavili javna stranišča, ker pa večinoma ni vodovoda, vodo shranjujejo v velikih plastičnih zbiralnikih.

No, tudi za to se je našla rešitev. Ko si v Rimu, se obnašaj kot Rimljan, sem si rekel in začel opazovati domačine in domačinke, kako se izogibajo prodajalcem. Preprosto, nadenejo si brezbrizhen izraz na obraz, gledajo nekam v daljavo in ne črhnejo niti besede. Pa gre ulični prodajalec lepo naprej do naslednje žrtve. Poskusil sem tudi sam in je delovalo. Odsotne oči in ravnodušen izraz delajo čudeže.

Neustrašni bojvniki Masaji

Med ogleda, ki jim prospekti, brošure in turistične spletne strani pripenjajo oznako »obvezno«, sodi v Keniji tudi obisk masajske vasi. Za tuje obiskovalce to ni posebno naporen izlet ali daljša pot, kajti masajske vasi so največkrat v narodnih parkih oziroma rezervatih ali tik ob njih. Možno je seveda obiskati tudi kakšno bolj oddaljeno, »pristno« masajsko naselje v notranjosti države, vendar to zahteva že poseben prevoz, več časa in tudi načrtovanja. Določene masajske vasi v parkih Masai Mari ali Amboseliju namreč že počasi pridobivajo videz nekoliko izumetničenih, preveč turistično obarvanih točk. Največkrat so to tiste masajske skupnosti, ki stojijo blizu večjih naselij, te pa s svojimi trgovinami, transportom, sodobno modo in denarjem precej vplivajo na njihov tradicionalni način življenja.

Masaji, razen v Keniji, živijo tudi v severni Tanzaniji in se uvrščajo med tako imenovane nilotske etnične skupine. V Keniji jih prebiva dober milijon, razširjeni pa so skoraj povsod po deželi. Njihov domači jezik se imenuje maa, vendar večinoma govorijo tudi svahili in angleščino, uradna jezika v tej državi. S proučevanjem molekule DNK med Afričani so ugotovili, da so se Masaji na območje, kjer živijo danes, priselili preko južnega Sudana v 19. stoletju. Večino prejšnjih prebivalcev so pregnali, z nekaterimi pa so se pomešali. Že takrat so sloveli kot narod govedorejcev in neustrašnih bojvnikov. Zato so v obdobju trgovine s sužnji največkrat ušli tej kruti usodi. Temnopolte prebivalce Afrike so lovci zaslužnjevali brez usmiljenja, Masaje pa so se na vso moč izogibali.

Turistično skupino, ki pride na obisk masajske vasi, že pred naseljem sprejme in pozdravi vaški vodja. Za ogled je treba plačati vstopnino,

denar pa masajska skupnost nameni gradnji vodnih stolpov, morda napeljavi elektrike, šolanju otrok, oblačilom in podobno. Skupina potem skozi odprtino v grmičasti ogradi vstopi v vaško jedro.

Masajske vasi so obkrožene z visokim obročem bodičastih vej, ki preprečuje dostop divjim živalim. Na odprtem prostoru sredi naselja zvečer pastirji zberejo svoje govedo in drobnico, da v varnem zavetju prenoči. Čez dan, ko so krave na paši, pa tam vaški otročaji igrajo nogomet.

Blato kot gradbeni material

Na trgu se ob prihodu obiskovalcev zbere več Masajev in Masajk, ki pripravijo priložnostni plesni in pevski program. Predvsem predstavijo tujcem slavni masajski ples z elegantnimi poskoki. V ritmu »pevskega zbora« se mladi, vitki in visoki masajski bojvniki sonono odpravljajo od tal in skačejo v zrak do prav zavidljivih višin. Vsi so zaviti v tradicionalne »šuke«, prepoznavna masajska ogrinjala čudovite rdeče barve. Fantje običajno teh skokov ne vadijo zaradi turistov, temveč predvsem zaradi domačih deklet. Tisti, ki najvišje skoči, je med masajskimi gospodičnami tudi najbolj zaželen.

Po kulturno-umetniški predstavitvi skupina zaide med *manjate*, domače masajske hišice, kjer živijo vaščani. Male kolibe so narejene iz vejevja in ometane z zemljo, v katero primešajo suho travo in listje. Pogosto kot gradbeni material uporabijo blato krav in koz. Lahko si predstavljate, da vonjave v teh hišicah niso najbolj prijetne, in vrli obiskovalci kaj hitro pridejo na plano s precej skremženimi obrazi. Domačini potem prikažejo še kakšno zanimivost iz pestrega nabora njihove starodavne kulture. Prav neverjeten je bil npr. prikaz prižiganja ognja s tanko deščico, daljšo leseno palčko in nekaj slame. Dva izkušena Masaja sta pred nami zakurila ogenj le z drgnjenjem palice med dlanmi in že po slabi minuti so se med slamnatimi bilkami pokazali plameni.

Masaji in njim sorodna ljudstva nekoč niso poznala vžigalic ali vžigalnikov. Ogenj so si zakurili s hitrim vrtenjem posebne palice ob leseno deščico. To večino še vedno obvladajo.

Med sprehodom po masajskem naselju sem se zaklepetal z vodnikom Michaelom, ki nam je razkazoval vaše zanimivosti. Predvsem me je zanimalo njihovo sobivanje z divjimi živalmi, glede na to, da živijo praktično drugi poleg drugih. Vprašal sem ga tudi, ali še vedno drži starodavno načelo, da se mora mladi masajski bojevnik izkazati pred skupnostjo tako, da ubije leva. Michael se je malce nasmehnil in začel pripovedovati: »Z divjimi živalmi nimamo kakšnih slabih izkušenj, saj se nas izogibajo, mi pa njih. Tu pa tam se kakšna hijena približa našim vasem, morda upleni kozlička, ali pa se pobesneli slon znese nad *manjato*. Bodičasta ograda zanj ne pomeni posebne ovire. Takrat počakamo, da se umiri in odide, hiško pa hitro ponovno postavimo. Tja, kamor vodimo na pašo govedo, levi največkrat ne zahajajo. Kot bi vedeli, da je to tuja lastnina. Se pa kdaj kak star lev, ki ne more več loviti, le odloči in napade naše krave, ki so zanj lahek plen. Takrat pač gremo in ga ubijemo.« Ker sem bil radoveden, kako se spravijo na kralja živali, je nadaljeval svojo zgodbo: »Res so nekoč mladi fantje odhajali loviti divje mačke, da so se izkazali pred starejšimi možmi pa tudi dekleti. Še danes si v vasi spoštovan in cenjen, če upleniš leva, vendar pa jih ubijamo samo, kadar branimo našo živino. Ko lev pokonča kravo ali tele in se začne mastiti, nas mukanje preostalih živali opozori, da se nekaj dogaja. Nekoliko *moranov*, masajskih bojevnikov, se zbere, vzame kopja in se splazi proti levu. Na določeni razdalji prvi poklekne, zaluča kopje in se takoj uleže na tla. Zadet lev namreč poskoči visoko v zrak, da bi videl, od kod mu preti nevarnost. Drugi malce počakajo, in ko začne lev spet jesti, vrže svojo ost naslednji. In potem še tretji. Dva ali trije dobri zadetki zadoščajo, da lev počasi krvavi, in ko izgubi dovolj krvi, omahne na zemljo. Takrat ga zlahka pokončamo.« Nedvomno ste nekateri prebrali knjigo *Bela Masajka*, veliko uspešnico, ki jo je avtorica Corinne Hofmann izdala v Nemčiji leta 2000. V Sloveniji je roman v prevodu izšel pet let pozneje, po knjigi pa

V barakarskem naselju Kibera tudi živali pesti veliko pomanjkanje hrane. Zato pogosto brskajo za užitnimi odpadki na številnih smetiščih, ki jih v naselju ne primanjkuje.

Način življenja mladih, še nedoraslih afriških deklet se v marsičem precej razlikuje od življenja njihovih vrstnic v zahodnih državah. V številnih in pogosto dokaj revnih družinah so primorane prevzeti skrb za mlajše bratce ali sestre.

so posneli tudi film z istim naslovom. Corinne, ki živi v Švici, v romanu opisuje svoje življenje z Masajem Lemalianom. Vanj se je zaljubila na potovanju po Keniji, se z njim poročila in nekaj let žive-la v njegovi domači vasi.

Zelo nevljudno bi bilo, če bi vam izdal konec zgodbe, omenim le še to, da je Corinne Hofmann pozneje napisala o svojih afriških dogodivščinah še dve uspešni knjigi, *Zbogom, Afrika* in *Vrnitev v Barsaloi*. So pa njene knjige sprožile pravi plaz zanimanja za privlačne, postavne in ponosne masajske fante in obisk tujih, predvsem belopoltnih deklet in žena z raznih koncev sveta se je na kenijskih in tanzanijskih plažah Indijskega oceana precej povečal. Tam namreč Masaji za kak dodaten šiling po raznih turističnih središčih predstavljajo svojo zanimivo kulturo in tradicijo. Tako lahko še vedno na peščenih plažah opaziš mlajše pa tudi nekoliko starejše pare Masa-jev in njihovih belopoltnih lepotic, ki se, držeč za roko, sprehajajo po dolgih obalah Kenije. Ljubezen pač ne pozna ovir. ■

